

УДК 821.161.1.09 – 31

ТЕТЯНА КУШНІРОВА
(Полтава)

**ЖАНРОВО-СТИЛЬОВІ ОСОБЛИВОСТІ
РОМАНУ «БІЛА ГВАРДІЯ» М. БУЛГАКОВА**

Ключові слова: Булгаков М., жанр, стиль, жанровий зміст, домінанта, хроно-
топ, літературна традиція.

М.Булгаков – знаний російський письменник початку ХХ століття, творчість якого відома далеко за межами батьківщини. Дослідники (Б.Гаспаров, А.Вулис, Г.Лесскіс, М.Золотоносов, І.Виноградов, Е.Яблоков, Н.Утехін В.Лакшин, О.Ніколенко, С.Абрамович та ін.) неодноразово зверталися до творчої спадщини письменника, акцентуючи увагу на проблемних питаннях мови, стилю, жанру, однак ґрунтового аналізу жанрово-стильових особливостей у творчості письменника ще не було здійснено у сучасному літературознавстві. Тож ми маємо на меті провести детальне дослідження роману М.Булгакова «Біла гвардія», розглянути його жанрову природу, виокремити жанрово-стильові константи та домінанти, розглянути хронотоп твору.

Роман М.Булгакова «Біла гвардія» (перша публікація 1925 р.) відтворює соціально-політичну ситуацію в Україні 1918-1919 рр. Літературознавці ґрунтовно вивчали жанрове наповнення роману. Наприклад, Б.Гаспаров [4, с.83-123] вказує на міфологічні витоки роману: Апокаліпсис втілює мета-сюжет роману, що розвивається за законами міфологічної циклічності (у Місто заходить передовий загін – «предтеча Сатани», потім настає царство Антихриста; страта-розп'яття, «небесний грім» слугують знаменням, що проголошує падіння даного царства, потім вся «апокаліптична циклічна схема» повторюється). У аналізі «мотивного сюжету» Б.Гаспаров оригінально і тонко досліджує притаманне художньому світу М.Булгакова «відсторонене» бачення дійсності як «дивного світу», в буденних подіях якого «вбачаються дива». Літературознавець О.Пенкіна [11] наголошує, що в структурі роману лежить ідея «матрьошки», що знаменує змістовну значимість кола, Н.Гуткіна [5] відносить роман до зразків нового типу, художній простір якого вибудований у взаємозв'язку традиційного «сімейного», любовного роману та новаторського. На нашу думку, «Біла гвардія» М.Булгакова – автобіографічний роман, в основу якого покладено особисті враження письменника від подій, що мали місце в Києві в 1918-1919 роках. Дослідники неодноразово наголошували на автобіографізмі твору [13; 12], зокрема О.Корольов доводив, що письменник вводить в коло літературної традиції «модель особистої біографії», в кожному герої присутній автор, його «внутрішнє «я» [8]. Сім'я Турбіних – це передовсім родина Булгакових. Турбіна – дівоче прізвище бабусі письменника, прототипами героїв роману стали київські друзі та знайомі письменника (М.Сигаєвський, Ю.Гладиревський та ін.). Головний герой, Олексій Турбін, сповідує авторську ідеологію, крізь призму бачення саме цього персонажа відтворюється людська трагедія. За словами С.Єрмолинського, роман переповідає «ще свіжі, болючі спомини про Київ часів Громадянської війни. То були шматки особистого життя, вир подій, що зробили із лікаря літератора...» [3, с.40].

Хронотоп твору має реалістичне підґрунтя: булгаковське Місто – це топографічно окреслений простір, територія Києва з відомими наразі локасами: районами (Святошино, Поділ, Печерськ), вулицями (Хрещатик, Прорізна, Володимирська), історичними пам'ятками (Софіївський собор, юнкерські училища) тощо. Оселя Турбіних – реально існуючий будинок М.Булгакова на Андріївському узвозі, де наразі знаходиться літературно-меморіальний музей письменника. Тобто, автобіографізм даного твору є безперечним, оскільки відтворює реальні події із життя письменника 1918-1919 рр.

Історичним підґрунтям оповіді стає калейдоскопічна зміна влади в Києві: у січні 1918 р. більшовики поступилися територією німецьким військам та Центральній Раді, було проголошено верховним правителем гетьмана Скоропадського, у грудні – відхід німецької армії та втеча гетьмана під натиском військ Петлюри, який проголосив Незалежну Українську Республіку; у лютому 1919 відбувається зміна петлюрівської влади на більшовицьку [9, с.16]. Тобто, роман є історичним полотном, в основі якого лежить реалістичний часопростір, хронологічно окреслений та прогнозований. Письменник відходить від особистісних переконань і змальовує не

заполітизовану особистість на «зламі епох» та осмислює цінність людського існування загалом.

Реалістичний хронотоп актуалізує безліч мотивів, які стають константними в даному романі. Історичні події М.Булгаков відтворює за допомогою мотиву гри, який акумулюється в образі-символі – шаховій дошці-країні: «нежданно-негаданно появилася третья сила на громадной шахматной доске <...> и вот-с, погибает слабый и скверный игрок – получает его деревянный король мат» [2, с.61]. Авторська насмішка, характерна при змалюванні мозаїчної зміни влади, зникає, змінюючись гіркою іронією, що домінує протягом оповіді. Особливо гучно звучить мотив «бенкету під час чуми», який відтворює соціальні потрясіння даного періоду. М.Булгаков детально змальовує добу, коли після більшовицького перевороту в Росії у Місто потрапляє безліч біженців, що сподівалися на відновлення порядку. На певний час Київ набуває статусу загальноросійського культурного центру з новоствореними газетами, журналами, літературними гуртками, театрами тощо. Місто заповнила не лише інтелігенція, але й нероби різних рангів: «Появились хрящевато-белые с серенькой бритой щетинкой на лицах, с сияющими лаком штiblетами и наглыми глазами тенора-солисты, члены Государственной думы в пенсне, б... со звонкими фамилиями, биллиардные игроки... водили девок в магазины покупать краску для губ и дамские штаны из батиста с чудовищным разрезом» [2, с.57]. Ситуація в країні нагадувала «глупую и пошлую оперетку» [2, с.33], яка розігрувалася щоразу заново і з новими акторами. Письменник користується прийомом контрасту, коли поряд із неспокійною дійсністю відтворюється неспішна щаслива минавшина, не пов'язана з революційною добою. Мотив «бенкету під час чуми» зачіпає й родину Турбіних, оскільки саме так бачиться їхня спільна вечеря з друзями після від'їзду Тальберга. Застілля, яке розпочиналося як дружній обід, поступово перетворюється у п'яну оргію з гімном царю та похмільним синдромом. Герої намагаються втопити тугу в вині, однак «уже водку пить немыслимо, уже вино пить немыслимо, идет в душу и обратно возвращается. В узком ущелье маленькой уборной, где лампа прыгала и плясала на потолке, как заколдованная, все мутилось и ходило ходуном. Бледного, замученного Мышляевского тяжело рвало. Турбин, сам пьяный, страшный, с дергающейся щекой, со слипшимися на лбу волосами, поддерживал Мышляевского» [2, с.50]. У даному епізоді письменник збирає за столом усіх основних персонажів, оскільки вважає, що соціальні катаклізми мають не індивідуальне, а загальне значення.

Основним внутрішньо-соціальним мотивом є мотив руйнування сім'ї, що є традиційним для літератури означеного періоду. Однак у даному творі мотив руйнування сім'ї укрупнюється мотивом смерті матері, який стає константним у романі та підсилює зовнішньо-соціальні мотиви. М.Булгаков нарочито змінює хронологію: мати письменника померла у 1922 році, хоча у романі це весна 1918 року, період революційних потрясінь у країні. Символічним є й той факт, що мати померла саме навесні, «когда отпевали мать, был май, вишнёвые деревья и акации наглухо залепили стрельчатые окна» [2, с.13], оскільки даний сезон традиційно є часом зародження нового життя, розквіту, але у

романі стає періодом занепаду. Смерть матері розхитує душевну рівновагу персонажів і актуалізує мотив сенсу життя. Риторичний мотив-мовлення: «Як жити?» стає константним у романі. Герої намагаються «жити дружно» за батьківським заповітом, оберігати одне одного у скрутний час. Початок роману набуває символічного значення: прощання з гармонією, зі старим світом.

Просторово-часовий шар роману акумулюється у мотиві будинку-судна, що символізує «свій» простір, місце, де можна на певний час забути про хаос буття. Булгаковський будинок реальний: це помешкання головних героїв і місце перетину безлічі сюжетних ліній роману. Існування у даному топосі наповнене спокоєм та тишею всупереч безладу, що панує в країні. Центральним образом даного художнього простору, господинею і душею є Олена Турбіна-Тальберг, «прекрасная Елена», уособлення краси і доброти, Вічної Жіночості. Однак будинок із кремовими шторами і зеленим абажуром на лампі не в змозі врятувати його мешканців від історичної катастрофи. Будинок-судно – лише тимчасова гавань, відстрочка загибелі, що неминуче настане. Першим із будинку-судна втікає чоловік Олени, Тальберг, залишаючи не лише країну, але й близьких йому людей напризволяще. Хронотоп будинку має замкнену просторову структуру, це не просто місце фізичного існування героїв, але й ієрархічний всесвіт, що концентрується навколо печі, не стільки фізичного, скільки метафізичного джерела тепла. «Много лет до смерти, в доме № 13 по Алексеевскому спуску, изразцовая печка в столовой грела и растила Еленку маленькую, Алексея старшего и совсем крошечного Николку. Как часто читался у пышущей жаром изразцовой площади «Саардамский Плотник», часы играли гавот, и всегда в конце декабря пахло хвоей и разноцветный парафин горел на зелёных ветвях» [2, с.14]. Печка виконує роль літописного полотна, де відтворюються основні віхи життя родини. Просторовими ознаками будинку є тепло і світло, які манять до себе друзів родини Турбіних задля зцілення духу та плоті. За словами Олексія Турбіна, родинний дім – найвища цінність, задля збереження якої людина «воюет и, в сущности, говоря, ни из-за чего другого воевать ни в коем случае не следует» [2, с.185]. Інтер'єр будинку є своєрідним символом життя і гармонії: меблі старого червоного оксамиту, ліжка з блискучими шишечками, кремові штори, бронзова лампа із абажуром, книги з шоколадними палітурками, рояль, квіти, давня ікона, піч, годинник з гавотом. Кузен Ларіосик з Житомира теж приїздить лікувати душевні рани до Турбіних: «А наши израненные души ищут покоя вот именно за такими кремовыми шторами...» [2, с.205].

Художній простір роману побудований за принципом протиставлення: дім Турбіних протиставляється оселі «сусіда знизу» Василя Івановича Лисовича (Василіси), образ якого портретований автором без симпатії: «в нижнем этаже (на улицу – первый, во двор под верандой Турбиных – подвальный) засветился слабенькими жёлтенькими огнями инженер и трус, буржуй и несимпатичный, Василий Иванович Лисович» [2, с.17]. Квартира Василіси нагадує темний сирий холодний підвал, наповнений запахом мишей та цвілі, у якому мешкають істоти-потвори (крізь ракурс бачення даного персонажа негативно портретується його дружина): «Василиса всмотрелся в кривой стан жены, в

жёлтые волосы, костлявые локти и сухие ноги» [2, с.64], що вкотре доводить ущербність героїв. Однак у фіналі роману Василіса інтуїтивно тягнеться до Турбінних, просить у них захисту, оскільки після нападу грабіжників відчуває життєву невпевненість.

У жанровому наповненні роману значне місце посідає мотив сну, що тісно пов'язаний із міфологічними мотивами та творить ще один шар реальності. Герої поринають в оніричні прояви (сни, марення, галюцинації тощо) у кризових ситуаціях, характерних для людського буття: Олексій (сон і хворобливі марення), Ніколка (сновидіння), Олена (сон і видіння після молитви за брата), Василь Іванович Лісович, Карась (дрімаючи в квартирі Василіси). Дійсність сприймається (і подається через їхню свідомість) як онірична і супроводжується часто викривленими образами та асоціаціями.

Художній простір роману вимальовується в основному крізь ракурс бачення Олексія Турбіна, провідного персонажа, який після смерті матері відповідає за цільність родини. Протягом розвитку сюжету герой неодноразово поринає в оніричний простір, знаходячись на межі, причому в стані «порогової ситуації» позиція героя відтворюється точніше, оскільки для підсвідомості характерне зняття будь-яких обмежень. Оніричність оголює внутрішні переживання, заховані глибоко у підсвідомості. Головний герой-деміург творить оніричну реальність: ретроспективно ностальгує за минувшиною (ліричні описи Міста до революції), репрезентує дійсність та прогнозує майбутнє (символічний сон про полковника Най-Турса) тощо.

Для оніричного простору характерна наявність знамення, які впливають на реальний хронотоп роману. Сон Ніколки, який переповідає про намагання героя прорватися крізь павутину, стає додатковим штрихом до портретування героя. Відкритий фінал у формі снів дає змогу подати хиткість хронотопу та додати оповіді риторичності. Щасливий сон Петьки Щеглова у фіналі роману, «будто бы шел Петька по земному большому луку, а на этом луку лежал сверкающий алмазный шар, больше Петьки... Петька добежал до алмазного шара и, задохнувшись от радостного смеха, схватил его руками. Шар обдал Петьку сверкающими брызгами» [2, с.277] відтворює авторську філософію, що полягає передовсім у надії на відродженні гармонії, символом якої є щаслива дитина. «Все пройдет. Страдания, муки, кровь, голод и мор. Меч исчезнет, а вот звезды останутся, когда и тени наших тел и дел не останутся на земле. Нет ни одного человека, который бы этого не знал» [2, с.278]. Сні героїв структуровані штучно, стають медіативною зоною як автора, так і героїв, вони виконують характерологічну, сюжетоутворювальну, ретроспективну, репрезентативну та прогностичну функції.

Для художнього простору роману характерним є наявність мелійного дискурсу. Роман пронизує біографічний мотив опери «Ночь под Рождество», яку слухають за вікном герої: «А в окнах настоящая опера «Ночь под рождество», снег и огонечки, дрожат и мерцают...» [2, с.105]. Даний мотив виконує структуроутворювальну функцію, навколо нього гуртуються інші субмотиви: оперні ремінісценції, назви музичних творів, тембри голосів, образи музичних інструментів. Портретуючи персонажів, М.Булгаков використовує мелійний

дискурс, наприклад, у Шервінського «бархатний» і гучний баритон: «И розоватая гостиная наполнилась действительно чудовищным ураганом звуков, пел Шервинский эпиталаму богу Гименею, и как пел! Да, пожалуй, все вздор на свете, кроме такого голоса, как у Шервинского» [2, с.43]. Мишляєвський юнкерам не віддавав накази, а виспівував їх, що говорить про професіоналізм військового. Образ рояля, акомпанемент під звуки рояля й гітари зігрівають мешканців будинку у важкі часи «заметілі». Меліка витворює й імагогічну функцію, як-от: «самовар запел», «запела труба», «птичка (друкарська машинка – Т.К.) запела», «пушки пели», та стає стильовою константою роману «Біла гвардія».

Стильовою особливістю твору стають епіграфи, які відтворюють жанровий зміст оповіді, що полягає передовсім у мотиві розплати за здійснене, моральної відповідальності за вчинки та скеровує життєвий вибір. Епіграф складається з двох цитат («Капитанская дочка» О.Пушкіна та Святого Письма), вказує на контекст та відтворює взаємозв'язок тексту з інтертекстом. У першій цитаті заметіль, сніговий хаос стає символом «душевного розладу, духовного розпаду, п'яного бенкету революції на весь світ, іншими словами, – Російського Хаосу» [6, с.97]. Мотив заметілі фіксує зникнення реального світу, заміну його новим, у результаті чого активізується поняття міфологічного хаосу. Революція і громадянська війна асоціюється у М.Булгакова зі сніговою заметіллю – некерованою стихією, страшною деструктивною силою, що не залежить від людини. Інша цитата є ремінісценцією з Біблії та стає стильовою особливістю роману: мотив епічного спокою, неспішного послідовного викладу матеріалу, співучості. Взаємозв'язок двох частин епіграфу впливає на часопросторову площину оповіді та надає історичним подіям статусу містеріальних, коли за конкретно-історичним шаром убачається шар вічний. «Жанр М.Булгакова – не історична трагедія, а світова містерія. Він уміщує сюжет свого роману у Вічне Місто, і все, що відбувається у Вічному Місті, стає вічним, тобто містеріальним» [1, с.11].

Саме тому знищення Міста під час громадянської війни зображено М.Булгаковим не лише як занепад соціально-політичної системи, але й як гибель цілої цивілізації. Символічними є слова, що вціліли на піщці: «...Лен... я взял билет на Аид» [2, с.272]. Фрагмент назви опери «Аїда» співзвучний із назвою царства мертвих. Містеріальний характер оповіді задається і виразом із «Одкровення Іоанна Богослова», поданого в епіграфі, стає основою апокаліптичного мотиву. Апокаліптична тема виникає в першому розділі під час розмови Олексія Турбіна зі священником Олександром, який закликає не опускати руки і зачитує з Апокаліпсису про третього Ангела, що вилив чашу свою в ріки та джерела. Дана тема пов'язана не лише з родиною Турбіних, але й з образом поета Русакова, який за свій спосіб життя та богохульні вірші був покараний страшною хворобою. Турбін на прийомі переконує пацієнта менше приділяти уваги читанню апокаліптичної літератури, однак Русаков переконаний, що настає кінець світу, що у фіналі символічно передано у процесі читання ним Апокаліпсису: саме тих рядків, що наведені в епіграфі. Дана біблійна фраза несе глибоке змістовне навантаження та стає наскрізним

виразом-лейтмотивом, а обрамлення релігійним інтертекстом виводить роман на універсальний рівень. Інтертекстуальність у романі стимулює не лише апокаліптичну тему, але й виконує прогностичну функцію. Наприклад, Олена після від'їзду Тальберга читає «Господина из Сан-Франциско» І.Буніна, а Ніколка і Олексій Турбін за вікном убачають «Ночь под Рождество» М.Гоголя, останню ніч, коли на землі панує нечиста сила.

Одним із наскрізних релігійних мотивів є мотив дива, який стає кульмінаційним моментом роману. Віра Олени, її пристрасна молитва рятує Олексія від смерті. Автор хронологічно окреслює час хвороби персонажа, прив'язуючи її до релігійного свята – Різдва. Звернення героїні до небесних сил, Богородиці нагадує релігійний транс, духовне єднання з метафізичними силами: «Грудь Елены очень расширилась, на щеках выступили пятна, глаза наполнились светом, переполнились сухим бесслёзным плачем. <...> Тут безумные её глаза разглядели, что губы на лице, окаймлённом золотой косынкой, расклеились, а глаза стали такие невиданные, что страх и пьяная радость разорвали ей сердце, она сникла к полу и больше не поднималась» [2, с.261]. Молитва Олени – сублимація, що призводить до очищення душі, катарсису.

Хрест у романі – символ найвищих сакральних цінностей. Символічне значення хреста – перехрестя. Із ним пов'язаний фольклорний мотив казки, героїчного епосу та зразків усної народної творчості. У фіналі роману полуночний хрест Володимира немов височіє над Дніпром. Ріка, Дніпро, стає тим міфологічним перехрестям, межею між світами, життям і смертю. Хрест стає універсальним символом єдності життя і смерті, уособлює мотив вибору між «щастям і нещастям, життям і смертю, процвітанням і занепадом» [10, с.13]. «Над Днепром с грешной и окровавленной и снежной земли поднимался в черную, мрачную высь полночный крест Владимира. Издали казалось, что поперечная перекладина исчезла – слилась с вертикалью, и от этого крест превратился в угрожающий острый меч [2, с.277]. Обернення хреста в меч не випадкове, оскільки образ меча в християнстві є амбівалентним: символ смерті та символ життя (захисту). Б.Гаспаров наголошує, що обернення хреста в меч символізує Друге пришестя і Страшний суд [4] та актуалізує мотив Апокаліпсису як наскрізний.

Апокаліптичні мотиви відтворюються й на стилістичному рівні: певні події змальовуються відповідним стилем. Наприклад, соціально-політичні потрясіння у країні подаються з відповідною патетикою, тоді як повсякденні картини відтворені за допомогою розмовного стилю. «Велик был год и страшен год по Рождестве Христовом 1918, от начала же революции второй. Был он обилён летом солнцем, а зимою снегом, и особенно высоко в небе стояли две звезды: звезда пастушеская – вечерняя Венера и красный, дрожащий Марс» [2, с.13]. Стилїстика зачину роману зближається з літописами, старослов'янськими полотнами, ознаками яких є короткі фрази, інверсія, відповідний ритм, а образи Марса і Венери набувають статусу символу, оскільки саме між даними стихіями (війна й кохання) відбувається протистояння.

Стильовою особливістю роману є незакінченість сюжетних ліній, що обриваються, тільки-но почавшись. Сімейне життя Олени закінчується рапто-

вою втечею Тальберга, а стосунки з Шервінським – фіналом роману. Олексій Турбін зустрічається зі своєю рятівницею, таємничою Юлією Рейсс теж у фіналі оповіді, подальша доля героїв не змальовується. Стосунки Ніколки із сестрою загиблого Най-Турса у перспективі повинні обірватися смертю молодого Турбіна, оскільки такою бачиться доля персонажа у пророчому сні Олексія Турбіна та сновидіннях Олени. Най-Турс, найбільш яскрава і колоритна фігура захисника у романі, раптово гине, а полковник Малишев, розпустивши юнкерів, зникає у невідомому напрямі. Долі друзів Турбінних: Мишлаєвського, Карася, Ларіосика, Лісовичів мають невизначений характер. Однак, попри сюжетну незавершеність роман є концептуально закінченим художнім полотном. Фрагментарність сюжетних ліній – елемент структури роману. Життя героїв надто непередбачуване, щоб укластися у «складну, струнку фабулу».

Таким чином, роман М.Булгакова «Біла гвардія» ми окреслюємо соціально-автобіографічним романом-містерією, насиченим глибоким філософським підтекстом. Хронотоп роману має реалістичне підґрунтя (хронотоп Міста, топоси районів, вулиць, історичних пам'яток), однак насичений оніричністю, яка часом відіграє значно важливішу роль у відтворенні художнього простору. Реалістичний хронотоп актуалізує внутрішньо-соціальні та зовнішньо-соціальні мотиви: руйнування сім'ї, мотив смерті матері, мотив гри (образ-символ – шахова дошка-країна), «бенкету під час чуми», мотив будинку-судна, мотив сну, мотив заметілі, мотив дива, мотив хреста. Сильовою особливістю даного тексту є мелійний дискурс, навколо якого гуртуються відповідні субмотиви: оперні ремінісценції, назви музичних творів, тембри голосів, образи музичних інструментів. Провідним у жанровому наповненні роману є апокаліптичний мотив, який позначається як на змістовому, так і на формальному рівнях та виводить роман на універсальний рівень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Биккулова А. И. Изучение романа Михаила Булгакова «Белая гвардия»: (Тема дома и семьи в произведении) / А. И. Биккулова. – М. : РИПКРО, 1993. – 31 с.
2. Булгаков М. А. Белая гвардия; Киев-город / М. А. Булгаков. – Х. : Фолио, 2007. – 502 с.
3. Булгакова Е. С. Дневник Елены Булгаковой / Е. С. Булгакова. – М. : Книжная палата, 1990. – 400 с.
4. Гаспаров Б. М. Новый Завет в произведениях М. А. Булгакова / Б. М. Гаспаров // Литературные лейтмотивы: Очерки русской литературы XX в. – М., 1994. – С. 83–123.
5. Гуткина Н. Д. Роман М.А.Булгакова «Белая гвардия» и русская литературная традиция : дис. ... канд. филол. наук : 10.01.01 / Наталия Давидовна Гуткина. – Н. Новгород, 1998. – 273 с.
6. Каганская М. Белое и красное / М. Каганская // Литературное обозрение. – 1991. – № 5. – С. 93–100.
7. Кормилов С. И. А. Н. Толстой / С. И. Кормилов // Статьи о русской литературе : [учеб. пособие для поступающих в МГУ им. М. В. Ломоносова]. – М., 1996. – С. 336–356.
8. Королев А. Блудный сын. / А. Королев // Знамя. – 1994. – № 4. – С. 196–204.
9. Лакшин В. Я. О прозе Михаила Булгакова и о нем самом / В. Я. Лакшин // Избранная проза / М. Булгаков. – М. : Худож.лит, 1966. – 641 с.
10. Мифы народов мира : энциклопедия / [под. ред. С. А. Токарева]. – М. : МОНФ, 1997. – 319 с.
11. Пенкина Е. О. Реализация идей русского экзистенциализма в творчестве М.А. Булгакова («Мастер и Маргарита») / Е. О. Пенкина // Тезисы Республиканских Булгаковских чтений. – Черновцы, 1991 – С. 43–48.

12. Чудакова М. О. Жизнеописание Михаила Булгакова / М. О. Чудакова. – М. : Книга, 1988. – 496 с.

13. Яновская Л. М. Творческий путь Михаила Булгакова / Л. М. Яновская. – М. : Сов. писатель, 1983. – 320 с.

ТАТЬЯНА КУШНИРОВА

ЖАНРОВО-СТИЛЕВЫЕ ОСОБЕННОСТИ РОМАНА «БЕЛАЯ ГВАРДИЯ» М.БУЛГАКОВА

В статье рассматриваются жанрово-стилевые особенности романа «Белая гвардия» М.Булгакова. Выделяется жанровое содержание, анализируются жанровые и стилиевые доминанты, основные мотивы. Особая роль отводится хронотопам романа, рассматривается их взаимосвязь и иерархия. Выделяются особенности индивидуального стиля писателя, а также связь с литературной традицией.

Ключевые слова: Булгаков М., жанр, стиль, жанровое содержание, доминанта, хронотоп, литературная традиция.

TATIANA KUSHNIROVA

GENRE FEATURES OF NOVELS OF M.BULGAKOV «THE WHITE GUARD»

The article deals with the genre-style features of M.Bulgakov's novel «The White Guard». Provided genre content, genre and stylistic analysis of the dominant, basic motives. Special role allocate for novel's chronotopes, discussed their relationship and hierarchy. Highlights of the individual style of the writer, and the relationship with the literary tradition.

Key words: M.Bulgakov, genre, style, genre content, the dominant, chronotope, literary tradition.

Одержано 20.09.2012 р.